

Я.Я. ІВАНОВ, І.С. КАНАВАЛАВА

АНТЫПРЫКАЗКІ І ПРАБЛЕМА ІХ Вывучэння ў сучасным беларускім мовазнаўстве

Определяются понятие антипословицы, основные этапы ее развития и изучения как лингвистического феномена, а также проблема изучения антипословиц в белорусском языке. Описываются состав, основные сферы употребления, способы деривации, структурные типы белорусских антипословиц.

In this article the concept of an anti-proverb, the basic stages of its development and its study as a linguistic phenomenon are determined. The problem of studying anti-proverbs in the Belarusian language has been considered as well. The structure, the spheres of the usage, ways and means of the derivation, structural types of the Belarusian anti-proverbs are described.

Найбольш значныя прынцыпы і нормы грамадскага і духоўнага жыцця здаўна адлюстроўваюцца ў прыказках, якіх у беларускай традыцыйнай культуры налічваецца больш за дваццаць тысяч (паводле парэміялагічных збораў К.І. Насовіча, М. Федароўскага, Ф.М. Янкоўскага, даведнікаў М.Я. Грынבלата, Я.Н. Рапановіча, А.С. Аксамітава і інш.), а ў сучаснай беларускай літаратурнай мове, згодна з тлумачальным слоўнікам беларускіх прыказак, – каля 1500 адзінак (гл. Лепешаў, Якалцэвіч 2002). Паралельна з імі даволі актыўна, асабліва ў апошні час, ужываюцца такія адзінкі, якія ствараюцца шляхам парадыйнага або жартаўлівага пераўтварэння вядомых прыказак (або увогуле любых клішэ ці шырока вядомых тэкстаў) з мэтай адмаўлення, высмейвання іх зместу. Гэтая з’ява даўно распаўсюджана ў беларускай мове. З парадыйнымі пераўтварэннямі прыказак сустракаемся на старонках беларускамоўнай прэсы яшчэ на пачатку ХХ ст. Напрыклад, у газеце «Беларуская Крыніца» ад 21 лютага 1927 г. пад назвай «Старыя прыказкі на новы лад» былі надрукаваныя за подпісам «Галавешка» наступныя выслоўі: *На злодзею шапка форменная; Хоць мая «хатка» з краю, грошы з шулерні заграбаю; Век жыві, век вучыся, безработным памрэш; Мягка ў хаце пасьцеліш – цвёрда на Лукішках высьпісься; Зь песьні слоў ня выкінеш – песьню сканфіскуюць; Загляне сонца ў закратаванае ваконца* (Падбярэскі 2007). На працягу другой паловы мінулага стагоддзя парадзіраванне, жартаўлівае і/або ірацыянальнае абыгрыванне сэнсу ці формы прыказак часта з’яўляюцца на старонках беларускіх перыя-

дычных выданняў – часопіса «Вожык», газеты «Звязда» і інш. – звычайна ў асобных рубрыках (параун.: *Авечку стрыгуць, а баран смяецца; Баба з воза – конь за ёю; Груган гругану вока не пазычыць; Добра там, дзе нас няма, але да таго часу, пакуль мы не з’явімся; Кожны цыган сваю кабылу крадзе; Колькі вярвачцы не віцца, а канцоў усё роўна два; Лепей пазней, чым ні разу; Напужаная варона і вераб’я перапужае; Не кажы гоп, пакуль не гопнешся; Пакуль гром не грывне – і смажаны певень не клюне; Сямёра аднаго заўсёды знойдуць; Той свет не без добрых людзей; Хто парася ўкраў, у таго на патэльні пішчыць; Язык мой – вораг твой* і да т. п.).

У сучаснай парэміялогіі такія адзінкі, паводле амерыканскага парэміялага В. Мідэра, атрымалі назву «антыпрыказкі» (ням. *Antisprichwörter*, гл. Mieder 1982–1989, англ. *anti-proverbs*, гл. Mieder, Litovkina 1999). У фразеалогіі антыпрыказкам адпавядаюць «фразеалагізмы-бяссэнсіцы» (Айсман 1988), пабудаваныя паводле «формулы немагчымага» (Богатырэв 1962).

Трэба заўважыць, што пераўтварэнні прыказак з мэтай жартаўлівага абыгрывання іх сэнсу – з’ява не новая, «пераробкі прыказак з’яўляюцца такімі жа старадаўнімі, як і самі прыказкі» (Walter, Mokienko 2002, 8). Яшчэ антычныя аўтары часта парадзіравалі як выказванні адзін аднаго, так і набыўшыя шырокую вядомасць выслоўі (гл. Ярхо 1982, 459). Моўная гульня з прыказкамі набыла асабліваю значнасць у сярэднявекавы перыяд з узнікненнем з’явы карнавалізацыі рэчаіснасці, выкарыстоўвалася і ў Новы час, калі пры пераасэнсаванні поглядаў на свет пад сумненне

стала падпадаць дагэтуль бяспрэчная і неабвержная народная мудрасць. Так, у трактаце Н. Брэтана «Crossing of Proverbs» (1618) аспрэчвалася праўдзівасць адлюстраваных у прыказках заканамернасцей быцця чалавека і прыроды, паколькі сэнс парэміі, паводле фармальнай логікі, вельмі часта не адпавядае ісціне. Змест прыказак і іх збытоковае ўжыванне былі аб'ектам крытычнага асэнсавання і ў асобных літаратурных творах, найбольш вядомым з якіх ва ўсходнеславянскай традыцыі з'яўляецца камедыя рускай імператрыцы Кацярыны II «La rage aux proverbes» (1788).

З пачатку XIX ст. мэтай парадзіравання і асмяяння прыказак шляхам іх трансфармацый, відаць, упершыню стала толькі моўная гульня, што асабліва выразна выявілася ў французскай моўнай культуры. Вось, напрыклад, як А. дэ Бальзак у аповесці «Першыя крокі ў жыцці» (1842) характарызуе той час: «У тыя гады ў майстэрнях жывапісцаў была мода перайначваць прыказкі. Кожны імкнуўся замяніць некалькі літар або адшукаць больш ці менш падобнае слова і надаць прыказцы недарэчны або пацешны сэнс». Неўзабаве ў пачатку XX ст. з'явіліся і першыя выданні перафразаваных прыказак. Адным з найбольш вядомых быў зборнік «152 proverbes mis au goût du jour» (1925) французскіх пісьменнікаў-сюррэалістаў П. Элюара і Б. Пярэ (гл. Éluard, Péret 1972).

У XX ст. наўмыснае пераўтварэнне прыказак дзеля стварэння парадыйнага або жартулівага эфекту набыло масавы характар у розных еўрапейскіх мовах, што дазваляе гаварыць пра інтэрнацыянальную прыроду антыпрыказак як маўленчага жанру, параўн.: англ. *Marry in haste, and pay alimony at leisure; Eat, drink and be merry for tomorrow they may recall your credit card*, ням. *Lügen haben schöne Beine; Gegensätze ziehen sich an. Und dann aus*, фр. *Il faut battre son frere quand il est chaud; Comme on fait son nid on se couche*, чэш. *Kradenými koni nekoukej na zuby!*; *Svět se mění, jen ODS zůstává stejná*; серб. *Ko drugome jamu kopa sam u New Orleans*; *Ne jedi govna kad je burek 0,80 centi*, польск. *Gdzie kucharek sześć, tam cycków dwanaście; Gdyby kózka nie skakała, to by ślimak wystaw rogi*, рус. *Старого воробья без пива не прожужьшь; Голод не тётка – в лес не убежит*, укр. *Своє болото ближче до тіла; Сміється той, хто сміється після іспиту* і г. д.

Нягледзячы на даволі працяглы час функцыянавання антыпрыказак у розных мовах, іх мэтанакіраваная фіксацыя і лексікаграфічная апрацоўка пачаліся толькі ў апошняй чвэрці мінулага стагоддзя на матэрыяле спачатку нямецкай мовы (гл. Mieder 1982–1989), а потым чэшскай (гл. Schindler, Bittnerová 1997), англійскай (гл. Mieder, Litovkina 1999), венгерскай (гл. Litovkina, Vargha 2005) і іншых моў. Першыя слоўнікі рускіх антыпрыказак з'явілі-

ся ў пачатку XXI ст. (гл. Walker, Mokiepenko 2002; Вальтер, Мокиенко 2005; Мокиенко, Вальтер 2006). Беларускія антыпрыказкі пакуль чакаюць сваёй лексікаграфічнай апрацоўкі.

Вывучэнне антыпрыказак як парэміялагічнай і лінгвістычнай з'явы пачалося таксама зусім нядаўна, у тым ліку і на матэрыяле славянскіх моў. Адною з першых спроб апісання адзінак, утвораных шляхам другаснай дэрывацыі з мэтай парадзіравання зыходных тэкстаў, з'яўляецца праца Р.Я. Крэйдліна «Структура афорызма» (гл. Крейдлин 1987). Збіраюцца і вывучаюцца антыпрыказкі чэшскага (гл. Schindler 1993) і іншых славянскіх народаў. У апошні час на матэрыяле рускай мовы вельмі актыўна даследуюцца асноўныя прыметы і тыпы, функцыі і спосабы утварэння, структурныя і семантычныя ўласцівасці антыпрыказак (гл. Вальтер, Мокиенко 2001; Дамм 2002; Николаева 2002; Селиверстова 2003; Вальтер 2004; Жигарина 2006; Вальтер, Мокиенко 2007; Лисина 2007; Федорова 2007; Батулина 2009; Бутыкс 2009; Иванов 2009; Иванов, Боровая 2009 і інш.). Пэўная увага надаецца параўнальнаму аналізу рускіх і англа-амерыканскіх антыпрыказак (гл. Litovkina 2006; Litovkina 2007). Разам з тым вывучэнне антыпрыказак яшчэ метадалагічна і канцэптуальна не аформілася, няма адназначнага погляду на вызначэнне паняцця «антыпрыказка», некаторыя даследчыкі лічаць яго неабгрунтаваным а сам тэрмін – штучным (гл. Дубичинский 2005 Охота за цитатами 2007; Эпштейн 2008 і інш.).

Аналіз сучаснай беларускай літаратурнай мовы XX – пачатку XXI ст. паказаў, што ў ёй ужываецца даволі шмат адзінак, якія можна аднесці да антыпрыказак (у тым ліку і ў шырокім сэнсе – парадыйных і жартулівых перафразаванняў не толькі ўласна прыказак, але і вядомых літаратурных выслоўяў, устойлівых выразаў разнастайных прэцэдэнтных тэкстаў і інш. (гл. Іванова, Іваноў 2010; Іванова, Іваноў, Шпакоўская 2010). Агульная колькасць зафіксаваных аўтарамі артыкула антыпрыказак складае больш за 800 адзінак, якія адрозніваюцца сферамі ужывання, тэматыкай, паходжаннем, спосабамі ўтварэння, структурнымі тыпамі і інш.

Так, шырока прадстаўлены антыпрыказкі ў спецыялізаваных сатырычных выданнях, параўн. *Вольку ногі кормяць...* («Вожык», 1990, № 11) *Мой родны кот, як ты мне мілы!* («Вожык», 1996 № 2); *Не адкладвай на заўтра тое, што можна было зрабіць учора* («Вожык», 1996, № 4) *Народжаны лётаць поўзаць не можа* («Вожык» 1999, № 7); *Чым далей у лес, тым трэці лішн* («Вожык», 2000, № 11); *Лепш больш, але мени* («Вожык», 2000, № 1); *Хто ў лес, а хто не ўле:* («Вожык», 2004, № 11); *Сем разоў адмерай адзін – закусі* («Вожык», 2004, № 2). Антыпрыказкі часта змяшчаюцца ў спецыяльных рубрыках гумарыстычнага характару ў розных перыядычных выданнях, параўн.: *Кожная сасна свайму бо*

ру пень пакідае («Дзеяслоў», 2005, № 6); Не сячы сук, на якім павесішся («Дзеяслоў», 2005, № 6); Што рускаму здорава, то немцу культурызм («Дзеяслоў», 2005, № 6); Язык да клінікі давядзе («Дзеяслоў», 2005, № 6). Распаўсюджаны антыпрыказкі ў мове інтэрнэту, параўн.: Колькі жанчыну ні кармі – яна усё адно бікіні купіць (dziedzich.org/wp/441/pokazki); Комплекс Экзюперы: мы ў адказе за тых, каго своечасова не паслалі (dziedzich.org/wp/441/pokazki); Што напісана пяром... мы ціхенька падатром (skepsys.livejournal.com/62569.html). Ужываюцца яны ў гутарковай мове, параўн.: Адзін у полі не вой (запіс 2007 г.); Маладосць гарады бярэ (запіс 2009 г.) і да т. п.

Сустракаюцца антыпрыказкі і ў творах мастацкай літаратуры, дзе яны выкарыстоўваюцца пераважна як сродкі выражэння разнастайных відаў камічнага. Шмат антыпрыказак можна знайсці, напрыклад, у мове твораў Якуба Коласа, параўн.: Баба волас доўгі мае, Каго хочаш ашукае («Новая зямля») ← У бабы волас доўгі, а розум кароткі; Касцей гарэлка не паломіць («Новая зямля») ← Пар касцей не ломіць; Кожная агародзіне свой час («На ростанях») ← Усяму свой час і да т. п. Аднак такія адзінкі маюць яскрава аказіянальны характар і могуць страчваць або, наадварот, набываць парадыйны змест па-за кантэкстам твора, што дазваляе адносіць іх да жанру антыпрыказак толькі ўмоўна.

Тэматыка беларускіх антыпрыказак ахоплівае розныя сферы жыцця і дзейнасці чалавека. Аб'ектам асмяяння і парадзіравання ў антыпрыказках выступаюць тыя матэрыяльныя і духоўныя каштоўнасці сацыяльнага і духоўнага жыцця, якія адлюстраваны ў адзінках парэміялагічнага фонду беларускай мовы і з'яўляюцца эпістэмалагічна актуальнымі, значнымі для сучасных носьбітаў мовы, напрыклад: Колькі не вучыся, усё роўна болей за тэлевізар ведаць не будзеш ← Век жыві – век вучыся; Дарагая тая хатка, за якую заплаціў падаткі ← Дарагая тая хатка, дзе радзіла (нарадзіла) мяне матка; Здароўе за грошы не прадасі ← Здароўе мілейшае за грошы; З кім павядзешся – ад таго і захварэш ← З кім павядзешся, ад таго <i>набарэшся</i>; Не капай яму другому... бясплатна ← Не капай яму другому – сам у яе увалішся; Рыхтуй сані летам, а пасаду з моладу ← Рыхтуй калёсы зімой, а сані летам; Хочаш жыць – умей лётаць... па ўрачах і аптэках ← Хочыш жыць – умей круціцца; Цішэй едзеш – больш даішнікаў здзівіш ← Цішэй едзеш – далей будзеш; Чым бы дзіця не цешылася, абы бацькі не плакалі ← Чым бы дзіця ні цешылася, абы (толькі б) не плакала; Што пасееш, тое і збярэць суседзі па дачы ← Што пасееш, то (тое) і пажнеш і да т. п.

Вельмі часта пераўтварэнне прыказкі ў антыпрыказку вядзе да парадзіравання або высмейвання зместу не пэўнай зыходнай адзінкі, а тых ці

іншых традыцыйных народных уяўленняў, адлюстраваных у прыказках, або ўвогуле прыказак як жанру, прызначанага для захавання ў памяці грамадства найбольш значных ведаў для сацыяльнага і духоўнага выхавання чалавека, напрыклад: Беражонага каня і звер беражліва з'есць ← Беражонага <i>бог</i> беражэ; Любіш катацца, дык каціся к чорту! ← Любіш катацца, любі і саначкі вазіць; Навучы дурня маліцца, дык ён атэістам зробіцца ← Навучы дурня маліцца, то ён і лоб паб'е; Сустракаюць па вопратцы, праводзяць – як могуць ← Па адзённі страчаюць (сустракаюць), а па розуму праводзяць; У ціхмі віры – ціхіх чэрці ← У ціхай вадзе чэрці водзяцца (вядуцца) і да т. п.

Нярэдка ў антыпрыказках парадзіраецца не змест, а толькі форма зыходных прыказак. У такіх выпадках мэтай пераўтварэння з'яўляецца моўная гульня (часта на аснове каламбура) на фанетычным, лексічна-семантычным ці граматычным узроўнях, якая можа суправаджацца ўзнікненнем тых ці іншых зместавых асацыяцый антыпрыказкі са сваім прататыпам або нейкага новага зместу ў яе, напрыклад: Клін клінам заганяюць ← Клін клінам выганяюць (выбіваюць); Куй жалеза, пакуль куй ёсць ← Куй жалеза, пакуль гарачае (не астыла); Лепш пагана ехаць, чым паганкі есці ← Лепш (лепей) дрэнна (пагана) ехаць, чым добра ісці; Лепш сініца ў руцэ, чым журавель з неба ← Лепш сініца ў руцэ (у жмені), чым журавель (жораў) у небе; Не ў свае сані не судзіся ← Не ў свае сані не садзіся; Хто з грашыма, той і банк ← Хто з грашыма, той і пан; Як вы нам, так і мы ім ← Як вы нам, так і мы вам і да т. п.

Абавязковай умовай стварэння антыпрыказкі з'яўляецца веданне носьбітамі мовы яе прататыпа, інакш пародыя або жарт трацяць сэнс. Гэтую асаблівасць антыпрыказак, дарэчы, можна выкарыстаць для ўдакладнення парэміялагічнага мінімуму сучаснай беларускай мовы (гл. Іваноў 2004), паколькі яны з'яўляюцца трансформамі найбольш вядомых і распаўсюджаных прыказак.

Пры ўтварэнні антыпрыказак зыходныя адзінкі трансфармуюцца на розных узроўнях – фанетычным, марфалагічным, лексічным, сінтаксічным – і падпарадкоўваюцца агульным «законам пераўтварэння парэмій» (Walter, Mokienko 2002, 13). Аднак тыя трансфармацыі прыказак, якія вядуць да ўзнікнення антыпрыказак, характарызуюцца адметнымі спосабамі і наборам фармальных і семантычных сродкаў пераўтварэнняў (гл. Іваноў 2005).

Найбольш прадуктыўнымі спосабамі дэрывацыі беларускіх антыпрыказак з'яўляюцца (паводле памяншэння ступені прадуктыўнасці):

1) рознаўзроўневыя трансфармацыі зыходнага тэксту, напрыклад: Доктар доктару вока не выдзеубе ← Груган гругану вока (вачэй) не выдзеубе (не дзяубе, не клюе); Напужаная варона і вераб'я перапужае ← Напалоханая варона і

вераб'я байца; Лепш верабей у руцэ, чым голуб на галаву ← Лепш сініца (верабей) у руцэ, чым журавель (жораў) у небе;

2) мадэляванне пэўнага прыказкавага тэксту, напрыклад: *За двума камарамі пагонішся – ніводзін не ўкусіць* ← *За двума зайцамі пагонішся, ніводнага (ні аднаго) не зловіш; Не такая страшная мама, як яе малююць першакласнікі* ← *Не такі (так) чорт страшны, як яго малююць; Пакуль тоўсты ссохне, худы патаўсцее* ← *Пакуль сыты (тоўсты) ссохне, дык худы здохне;*

3) разгортванне пэўнага прыказкавага вобраза, напрыклад: *Вось палюбіш казла, а потым гадуюш сямёра казлят адна* ← *Любоў зла – палюбіш і казла; Колькі ў лес не глядзі, а ваўку усё роўна есці трэба* ← *Колькі (як) ваўка (воўка) ні кармі, <a> ён у лес глядзіць (паглядае);*

4) далучэнне да зыходнай адзінкі новага тэксту з мэтай іранічнага або жартаўлівага каментарыя зместу прыказкі, напрыклад: *Век жыві – век вучыся! А калі ж працаваць?* ← *Век жыві – век вучыся, <a> дурнем памрэш; Сёмера аднаго не чакаюць. А калі ён начальнік?* ← *Сямёра аднаго не чакаюць;*

5) увядзенне зыходнай адзінкі (або яе перафразаванай формы) у той ці іншы стандартны кантэкст, напрыклад: *Верабей: – Э-э-э, на мякіне мяне не правядзеш!* ← *Старога вераб'я на мякіне не зловіш (не падманеш, не правядзеш); Эпіграф да кулінарнай кнігі: «Першы блін пажадана есці не першым»* ← *Першы блін камяком;*

6) кантамінацыя двух (ці болей) зыходных тэкстаў (або іх частак), напрыклад: *Не ведаючы броду, не плюй у воду* ← *Не ведаючы (не зведаўшы) броду, не сунься у воду + Не плюй у калодзеж, прыйдзеца напіцца; Сямёра з лыжкай аднаго не чакаюць* ← *Адзін з сошкаю, а сямёра з ложкаю + Сямёра аднаго не чакаюць.*

Далёка не ўсе з прыведзеных антыпрыказак шырока распаўсюджаны ў маўленні, што, дарэчы, увогуле ўласціва антыпрыказкам як маўленчаму жанру, ужыванне якіх мае індывідуальна-маўленчы характар. Тыя з іх, што замацоўваюцца ў маўленні, могуць з цягам часу страціць свой парадыйны сэнс (у адносінах да зыходнай адзінкі), паколькі уступаюць у парадыгматычныя адносіны (найчасцей антанімічныя або сінанімічныя) з адзінкамі парэміялагічнай падсістэмы мовы. Так, прыказкі *Праца дурня любіць, Праца не воук, у лес не ўцячэ* і да т. п. першапачаткова, відаць, былі антыпрыказкамі, у якіх парадзіравалася адна з традыцыйных прыказкавых мудрасцей – ухваленне працы як асновы жыцця чалавека ў грамадстве.

Разгледжаныя вышэй адзінкі – гэта толькі невялікая частка антыпрыказак, дакладную колькасць якіх у сучаснай беларускай літаратурнай мове на сённяшні дзень вызначыць немагчыма з прычыны таго, што працэс іх актыўнага стварэння яшчэ не скончыўся. Антыпрыказкі былі і

застаюцца часткай моўнай культуры беларусаў з'яўляюцца яркім сведчаннем невычэрпнага дасціпнасці беларускага народа.

Разам з тым беларускія антыпрыказкі на дзены момант зусім не даследаваны. Парадыйныя ці жартаўлівыя перафразаванні прыказак разглядаюцца, як правіла, на фоне агульнага аналізу трансфармацый прыказкавых адзінак рознымі мэтамі ў тэкстах розных стыляў і жанраў. Таму лексікаграфічная фіксацыя антыпрыказак іх вывучэнне як асобных лінгвістычных адзінак (найперш дакладнае вызначэнне іх колькаснага складу, шляхоў узнікнення, сфер ужывання, прытатыпаў і спосабаў утварэння, маўленчых сродкаў выражэння камічнага, структурных разнавіднасцей, тэматычнай прыналежнасці і сацыякультурнай каштоўнасці, нацыянальна-культурнай смантыкі і інш.) з'яўляюцца актуальнымі праблемамі сучаснага беларускага мовазнаўства.

ЛІТАРАТУРА

Айсман В. К структуре так называемых бессмыслиц Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej. IV. Wrocław Warszawa; Gdańsk; Łódź, 1988. S. 99–114.

Батулина А. В. О речевых приемах комического антипословицах // Науч. вестн. Воронежского гос. архивостроит. ун-та. Сер. «Совр. лингв. и метод.-дидакт. исслед. 2009. № 2 (12). С. 94–103.

Богатырев П. Г. Формула невозможного в славянском фольклоре // Славянский филол. сб. Уфа, 1962. С. 347–363.

Бутько Ю. В. Лингвокультурологическая характеристика межтекстовых связей в условиях демократизации языковых процессов (на материале лингвокультурологического анализа паремий): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ягеллон, 2009.

Быкова А. А. Семиотическая структура велеризмов Паремииологические исследования: Сб. ст. М., 1984. С. 274–293.

Вальтер Х. Образ женщины в русских «антипословицах» // Słowo. Tekst. Czas. VII. Srodkі pomіnacji w powie Eropie. Szczecin; Greifswald, 2004. S. 327–338.

Вальтер Х., Мокиенко В. Паремииологические трафареты в речи и жаргоне // Функционирование стандартных субстандартных языковых единиц: Сб. науч. тр., посвящ. памяти проф. Б. Б. Максимова. Магнитогорск, 2001. С. 35–53.

Вальтер Х., Мокиенко В. М. Антипословицы русского народа. СПб., 2005.

Вальтер Х., Мокиенко В. Русские антипословицы и их лексикографическое описание // Acta Ethnographica Hungarica. 2007. Vol. 52. № 1. S. 157–175.

Дамм Т. И. Комические афоризмы в современной газете // Русская речь. 2002. № 5. С. 48–56.

Дубичинский В. Против чего же «Антипословицы»? Грани слова: Сб. науч. ст. к 65-летию проф. В. М. Мокиенко. М., 2005. С. 629–634.

Жигарина Е. Е. Современное бытование пословиц: вариативность и полифункциональность текстов: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. М., 2006.

Иванов Е. Е. Антипословицы рунета (типология и стварь). Мн., 2009.

Иванов Е. Е., Боровая И. И. Типы русских антипословиц // Varietaten im Slavischen. Frankfurt am Main, 2001. S. 111–122.

Иванова С., Иваноў Я. Антыцытаты ў сучаснай беларускай мове // Phraseologische Studien: Dynamische Tendenzen in der slawischen Phraseologie. Greifswald, 2010. S. 174–181.

Иванова С. Ф., Иваноў Я. Я., Шпакоўская В. Парадыйныя, іранічныя і жартоўныя трансфармацыі крылатых выразаў (да складання слоўніка беларускіх антыпрыказак) // Даследаванні па германскай і славянскай філалогіі Acta Germano-Slavica. Магілёў, 2010. Вып. 4. С. 52–61.

- Іваноў Я.Я. Сацыялінгвістычныя параметры беларускіх прыказак (да праблемы вызначэння парэміялагічнага мінімуму і асноўнага парэміялагічнага фонду сучаснай беларускай літаратурнай мовы) // *Мова і соцыум*: 3б. навук. прац. Магілёў, 2004. С. 201–224. (Terra Alba. Т. 3).
- Іваноў Я.Я. Аб другасным спосабе дэрывацыі непрацэдэнтных афарызмаў // *Грані слова*: Сб. науч. ст. к 65-летію проф. В.М. Мокиенко. М., 2005. С. 463–468.
- Крейдлин Г.Е. Структура афоризма // *Проблемы структурной лингвистики* (1985–1987). М., 1989. С. 196–206.
- Лепешаў І.Я., Якалцэвіч М.А. Слоўнік беларускіх прыказак. Мн., 2002.
- Лисина О.В. Современная комическая афористика как часть русского паремнологического пространства // *Вестн. Новгородского гос. ун-та*. 2007. № 43. С. 32–35.
- Мокиенко В.М., Вальтер Х. Прикольный словарь (антипословицы и антиафоризмы). СПб., 2006.
- Николаева Е.К. Трансформированные пословицы как элемент современной смеховой культуры // *Slowo. Tekst. Czas. VI. Nowa frazeologia w nowej Europie*. Szczecin; Greifswald, 2002. S. 158–164.
- Охота за цитатами // *Форум АБВУД Lingvo* [Электронный ресурс]. 2007. Режим доступа: <http://forum.lingvo.ru/actualthread.aspx?id=78205>. Дата доступа: 10.12.2009.
- Падбярэскі З. Старыя прыказкі на новы лад: «Зь песьні слоў ня выкінеш – песьню сканфікуюць» // *Радзіё Свабода* [Электронны рэсурс]. 2007. Режим доступа: <http://www.svaboda.org/content/transcript/754795.html>. Дата доступа: 10.11.2009.
- Селиверстова Е. *Чем дальше в лес, тем тише едешь*: новое в пословицах // *Frazeologické štúdie*. III. К 13. kongresu slavistov v L'ubl'ane. Bratislava, 2003. S. 200–211.
- Федорова Н.Н. Современные трансформации русских пословиц: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Великий Новгород, 2007.
- Эпштейн М.Н. Неофразия – 1 // *Дар слова: проективный лексикон русского языка* [Электронный ресурс]. 2008. Режим доступа: <http://subscribe.ru/archive/linguistics.lexicon/200809/14080549.html>. Дата доступа: 14.09.2008.
- Ярхо В.Н. Примечания // *Менандр. Комедии*. Фрагменты. М., 1982. С. 436–563.
- Éluard P., Pèret B. 152 proverbes mis au goût du jour. Paris, 1972.
- Litovkina A.T. «Ha net и суда нет»: punning in Anglo-American and Russian Anti-Proverbs // *Слово в словаре и в дискурсе*: Сб. науч. ст. к 50-летию проф. Х. Вальтера. М., 2006. С. 556–570.
- Litovkina A.T. «Never do today what can be done tomorrow» – most frequent types of alteration in anglo-american and Russian proverb transformations // *Frazeologija v jezikoslovju in drugih vedah: Europhras Slovenija 2005* (Strunjan, 12–14 september 2005). Ljubljana, 2007. S. 451–471.
- Litovkina A.T., Vargha K. «Viccében el a nemzet». Magyar közmondás-paródiák. Budapest, 2005.
- Mieder W. Antisprichwörter. Wiesbaden, 1982–1989. Bd. 1–3.
- Mieder W., Litovkina A.T. Twisted Wisdom: Modern Anti-Proverbs. Burlington, 1999.
- Schindler F. Sprichwort im heutigen Tschechischen: empirische Untersuchungen und semantische Beschreibung. München, 1993.
- Schindler F., Bittnerová D. Česká přísloví. Soudobý stav konce XX století. Praha, 1997.
- Walter H., Mokienko V. Wörterbuch russischer Anti-Sprichwörter. Greifswald, 2002.
- Паступіў у рэдакцыю 04.05.10
- Яўген Яўгенавіч Іваноў** – кандыдат філалагічных навук, дацэнт, загадчык кафедры англійскага, агульнага і славянскага мовазнаўства МДУ імя А.А. Куляшова.
- Ірына Сяргееўна Канававала** – аспірантка кафедры беларускай мовы МДУ імя А.А. Куляшова. Навуковы кіраўнік – Я.Я. Іваноў.